

Предложена ризоморфная модель практик жизнеконструирования, базисными компонентами которой являются индивидуально-культурное самоконституирование, построение коммуникативного пространства взаимодействия личности и социума, конфигурирование реальностей на определенной исторической дистанции.

Ключевые слова: практики, жизнеконструирование, личность, повседневность, ризоморфная модель.

Tytarenko T. M. Socio-psychological practices of life construction: outline of the conceptual model

Socio-psychological practices are treated as usual reproduced acts of everyday life by which personality is everconstructed. Such characteristics as peripheryness, unanimity, conventionality, predictability, regularity and habitualness are defined. The rhizomorphical model of life-constructing which includes such components as individual cultural self-constituting, building of the space person-socium communication, configuring of reality in time is proposed.

Key words: practices, life-constructing, personality, everyday-life rhizomorphical model.

© Титаренко Т. М.

В. А. Крайчинська

**КРИТЕРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЙОЗНОГО/НЕСЕРЙОЗНОГО
ЯК АТИТЮДНИХ МОДУСІВ ЖИТТЕКОНСТРУЮВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ**

Аналізуються серйозне і легковажне соціально-психологічні самонастановлення особистості. Планування, деталізація, правила, алгоритмізація виступають інструментами реалізації серйозного настановлення в життєвих практиках, а визначення загального напрямку-вектора, вільний сценарій, мінімізація обмежень, відмова від зайвих зусиль дають можливість реалізувати легке ставлення в практиках життєконструювання особистості. За головний критерій, що визначає модуси серйозного/легкого в особистісному життєконструюванні, взято міру значущості, досяжності, реальності та контролю певної сфери життя.

Ключові слова: серйозне, несерйозне, легковажне, соціально-психологічні настановлення особистості, життєконструювання, життєві практики.

Проблема. Однією із функцій соціально-психологічного настановлення особистості в просторі життєконструювання є опанування невизначеності, самоорганізація в сучасному ацентричному, неієрархізованому, некерованому постмодерному світі. Відповідні актуальні життєві практики можуть бути спрямовані або ж на подо-

лання зростаючої невизначеності сучасного світу, або ж на використання його особливостей і базуватися на поєднанні різних, протилежних за знаком настановлень. У цьому контексті нас як дослідників цікавлять проблеми особистісного життєконструювання, пов'язані із серйозним і легким (несерйозним, легковажним) самонастановленням.

Мета статті: виділити критерії емпіричного дослідження серйозного/легкого як соціально-психологічних настановлень, що дають особистості можливість застосовувати різні, протилежно доповнювальні практики життєконструювання. *Об'єктом дослідження* виступає серйозне/легковажне як якість соціально-психологічного настановлення особистості. *Предметом дослідження* мають стати соціально-психологічні процеси, що забезпечують реалізацію практик життєконструювання особистості в просторі серйозної та легкої.

Серйозне настановлення можна визначити як ставлення до чогось переважно як до вагомий, істотної частини реального, непідробного, справжнього життя, важливої за напрямком та змістом. Будучи складним для здійснення, серйозне вимагає значних зусиль, раціональності, зосередженості та зібраності, загрожуючи в протилежному випадку ускладненнями або непоправними наслідками [6; 7]. Ставлення до чогось переважно як до умовного, нереального, другого-рядного, простого, безпечного, досяжного, необтяжливого в розумінні, вирішенні та виконанні; як до такого, що не потребує глибоких роздумів та значних зусиль, засобів і ресурсів, можна визначити як легковажне настановлення.

Отже, легке настановлення позначає царину, що більше стосується розваг, а серйозне – справ. Царина серйозного – це простір, де значущим є результат. За допомогою серйозного настановлення забезпечується глибина, ґрунтовність, сконцентрованість, стійкість, стабільність зусиль протягом життя, досягнення результатів за рахунок зосередження особистісних ресурсів у значущих сферах. Царину несерйозного можна визначити як таку, де значущим є не результат, а сам процес. Через легке настановлення досягається мобільність перегрупування сил і ресурсів, зменшення їх витрат, швидке реагування на зовнішні зміни. Життєві сфери, які належать до розваг, характеризуються свободою і грою, насолодою, пов'язаною з вільним виявленням сутнісних сил; можливістю “іншого” життя, відмінного від рутинного; трансцендентністю, парадоксальністю й соціальною цінністю, проте не утилітарністю [4; 5].

Функціями серйозного в конструюванні особистістю свого життя є забезпечення цілісності, структурованості, стабільності, стійкості, тривалості, послідовності і, як наслідок, життєвої результативності.

Несерйозне в життєконструюванні особистості виконує функції забезпечення варіантної свободи, різноманітності, спонтанності, динамічності, чутливості, ритмічності, а отже, процесності та, зрештою, життєвої ефективності.

Модуси серйозного і несерйозного, попри їхню протилежність, щільно пов'язані одне з одним в особистісному життєконструюванні і у випадку гармонійного, врівноваженого ставлення постійно доповнюють один одного. Така практика дає можливість діяти як організовано, зосереджено, так і розкуто, легко. Домінування певного настановлення породжує яскраво забарвлені практики творення “серйозного” і “несерйозного” життя. Коли в людини немає протилежного настановлення, це може свідчити про особистісну дисгармонійність і виявлятися в просторі життєконструювання як ділянка розгубленості або неможливості.

Виходячи з аналізу досліджень серйозного і несерйозного у філософській та психологічній літературі, можна виділити такі характеристики відповідних життєвих практик особистості, як дієвість (реалізованість) сприйнятих настановлень особистості, їх інструментальність, адекватність сприйняття самому буттю, збалансованість, проблемність/“вписаність” у суспільне життя, місце в соціальній динаміці (на етапі становлення, відтворення чи оновлення даної практики), динамічність, просторово-часова конфігурованість, функціональність.

У нашому дослідженні ми спиралися на засади психології соціально-психологічних настановлень (Д. М. Узнадзе, М. Рокич, Р. Лап'єр, В. О. Ядов, Н. І. Сарджвеладзе), положення теорії соціального конструктивізму (R. Harre, K. J. Gergen), філософські і психологічні концепції серйозного і несерйозного (М. М. Бахтін, М. Гайдеггер, Й. Гейзінга, Х. Ортега-і-Гассет, Б. Вальденфельс, Т. М. Титаренко, В. І. Менжулін, М. Павлишин). У межах психології соціальних настановлень дослідження базувалося на працях грузинських і російських психологів (Д. М. Узнадзе, О. С. Прангішвілі, Н. І. Сарджвеладзе, К. О. Абульханової-Славської, Д. С. Дерябо), які досліджували соціально-психологічні настановлення, їхній предмет, модус і ступінь його вираженості.

Спробуймо з'ясувати особливості розгортання просторів серйозного і легковажного в життєконструюванні особистості, взявши за основу аналіз поглядів на побудову людиною свого життя Григорія Сковороди, напрацювань дослідника його творчості Л. В. Ушкалова і типологію життєвих світів Ф. Ю. Василюка.

“Легке” Григорія Сковороди. У творчості Сковороди простежуються два аспекти, що видаються цікавими в контексті нашої теми.

Перший, зауважуваний його поціновувачами, – це аспект практикування, “буття ділами”, “брання за свою долю”, пізнання “що таке бути”, “чим займатися” [9, с. 29, 33], утілення в життя власного погляду на дійсність; другий – аспект легкості як критерію справжності, автентичності, “сродності” будь-якого заняття в житті та умови досягнення, за словами П. Коельо, гармонії з долею [там само, с. 7]. Григорій Сковорода, уявляючи людське життя по-різному, у тому числі і як повсякчасну боротьбу – духовну війну, і як дорогу, і як грандіозну вселенську виставу, життєвий театр, комедію, розглядав його і як забаву, у якій він міг бути безтурботним, таким, що “простує веселими ногами і місцями”, “кидає оком то направо, то наліво, а то й на все видноколо” і тішиться як великими, так і незначними, “нехитрими”, буденними речами [8]. “Сковородинець” Григорій Квітка-Основ’яненко розглядає постулати Сковороди про “Божу економію” [9, с. 8] як мудру, гармонійну облаштованість світу, що досягається не в останню чергу за рахунок “економічності” легкого як “процесної” побудови життя. Посилаючись на вислів Епікура про життєву доцільність, де потрібне є легким, а важке – непотрібним, Сковорода вважає, що “...необхідна необхідність задарма дарована скрізь і завжди”, а “все, що тікає від тебе геть, – чуже, не вважай його за своє”. Така доступність “потрібного”, “Божого” є також розвитком уявлень Сенеки про те, що “Боже” – поруч, побіч нас, з нами і в нас. Проте уявлення Сковороди про те, “чи є добро легким”, зазнавали змін протягом його життя. Період, “коли його серце шанувало Бога ще порабському”: “що кращим є добро, то більшим же трудом оточене, мов ровом”, – наприкінці життя змінюється періодом, коли його погляд на добре, потрібне, необхідне стає “легким” [9, с. 116].

Якби не було розваг, то ми відчували б стомливу нудьгу, – стверджував Блез Паскаль. Цікавим аспектом “легкого” у Сковороди є ставлення до своєї праці як до розваги, забави, забавки, коли “пишеш просто так – для самого себе і для найближчих друзів” (цит. за: [10, с. 57]), з гумором, ніби сміючись із себе самого [9, с. 87]. “Розважаючись благоприсойними забавками, написав півтора десятка байок” (цит. за: [9, с. 88]), – писав він про цикл “Харківські байки”. І став відтак основоположником української байки. Самі байки Сковорода вважав “розумними забавками”, “картинками”, “зверху смішними, але всередині чудовими”, де в жартівливому сховане серйозне. Так само ставився він і до життя, вважаючи, що забава – “це маківка і квіт, і зерня людського життя”, “його осердя”, і “будь-яка справа будь-якого життя стремить якраз сюди, ніби та стеблина, що переминається на зерно” [там само]. І слова, що він їх заповідав написати на могилі, по-

при їхню серйозність, також нагадують, натякають нам про якусь рухливу гру – чи то схованки, чи “наздоганялки”.

Наступним, практичним, аспектом “легкого” Сковороди є довіра, безтурботність щодо результату своєї праці. Справді, після забави забавки кидають будь-де. Вражає, наскільки Сковорода не переймався долею своїх творів – більшість їх зберігалася у приятеля, щось він знищив, про якісь – забув. Як згадує він у листі 1790 р. до М. Ковалинського, не лише копії, а й оригінали він “роздав, роздарував, розкидав”.

Попри погляд на “легкість” як даність, у творах, поглядах, житті Сковороди можна виділити й засоби її досягнення, умови потрапляння в простір легкого:

- вихід за межі звичайних умов життя, “цурання” світу з усіма його принадами та “стрімкий порив за межі видимого світу” (цит. за: [9, с. 37–38]);

- зречення світу, тобто “нищих пристрастей”; відкидання суспільних цінностей свого часу задля інших, власно обраних; відчуття смаку свободи від “марноти житейських пристрастей в убогому, але безтурботному стані” – “я все лишаю і залишив” [там само, с. 31, 38];

- віднаходження власних цінностей: “Сковорода, як завжди, був ні на кого не схожий ані своїми думками, ані своїми манерами” [там само, с. 45];

- конструювання власних смислів, зокрема через створення текстів, вибудовування свого світу, “ілюзію, що є реальнішою за саму реальність” [там само, с. 39], свого “дому буття” – через поезію;

- у Сенеки Сковорода зауважує вплив на людське життя ставлення до себе як до Божого в людині: “десь у глибині нашого ества поселився священний дух – спостерігач усіх наших добрих та лихих вчинків, наш сторож. Як ми ставимося до нього, так він – до нас” [там само, с. 33], а також “бути спілником собі” та “рівнею собі” [там само, с. 66];

- свобода вибору місця проживання і переміщення та спілкування з іншими людьми: “скільки схоче та як схоче, без жодної угоди й без жодних умов” [там само, с. 34];

- врахування при виборі тілесних відчуттів – “тут йому навіть дихалося якось легше” [там само, с. 44];

- дотримання міри, намагання іти шляхом “золотої мірноти”: “вдовольнитися потрібним та зневажати зайве” [там само, с. 38];

- обрання місця “вічного спочинку”;

- насолода, втішання, радощі, вдячність, епікурейство, а також “позитивна вербалізація”;

- поєднання непомітного – багатства і бідності, аскетизму та простоти і вишуканості;
- виділення кількох головних життєвих мотивів, тем-дискурсів;
- ідентифікація із життєвими ролями, серед яких ми бачимо й “легкі”: мандрівник, актор (але і глядач), учитель, читач Біблії;
- формулювання чи переживання смислу-мети життя;
- привнесення в життя гри;
- осоціальнення – навчання учнів, спілкування з друзями;
- зусилля цілісності: “збереження себе цілісним”, “вся його філософія – якийсь один-єдиний стрімкий порив” [там само, с. 49, 56];
- перебування в потоці, процесі – “наскільки це приємно, коли душа вільна й відречена від усього, наче той дельфін, мчить у небезпечному, але не безумному русі”, “...що він робив весь час? Просто жив” [там само, с. 50];
- усамітнення;
- споглядальність;
- неоцінювання;
- усвідомлення, прийняття світового “різнопуття”, існування різних шляхів і сенсів [там само, с. 75];
- відмова від претензії на власну “корисність” (значущість), відмова від самооцінок;
- постійність зусиль – “щохвилини” [там само, с. 63];
- відкидання страху.

Попри поєднання серйозного і легкого у своїх життєвих практиках, на пропозицію “взятися за якусь *поважну* справу” Сковорода обирає шлях, роль “*безтурботної*” людини, а на заклик взятися за розум, поставити собі якусь мету, приносити хоч якусь користь вітчизні відповідає визнанням, що справді ще не дав жодної користі. Постать Григорія Сковороди сприймалася його сучасниками і сприймається дотепер такою, що пройнята “солодкою і нестерпною *легкістю буття*” [9, с. 83, 117–118].

У творчості Сковороди, а точніше – у його життєтворчості, у його вибудовуванні свого життя, спостерігаємо багатство видів і рівнів *практик* життєконструювання та соціально-психологічних *механізмів* їх здійснення – трансцендентну, емоційні, ціннісні – деконструювальну і конструювальну, смислоконструювальну, життєзавданневу-смисложиттєву, позбавлення або зниження значущості, дистанціювання, дискурсивну, наративну, рефлексивну, ставлення до себе як до іншого – діалогічну, позитивну, зменшення амплітуди вимог, просторову, динамічну, процесну, соціальних зв’язків, самісну, тілесну, “фінальну”, рольову, ігрову.

Основними характеристиками легкого у Сковороди, на нашу думку, є парадоксально протилежні “легкість потрібного” і неутилітарність мети, “економічність” легкого, а також довіра, безтурботність, безстрашність щодо життя і його “результату”. Центральним поняттям, що визначає дискурс легкого, легке настановлення, окреслює простір легкого у Сковороди, напевне, можна вважати поняття “розвага”.

Легкий життєвий світ Ф. Ю. Василюка. Найбільш “легкий” зовнішній світ людини мав би складатися з однієї якості, що утворювала б “життєвий бульйон”, який би повністю відповідав за складом потребам людини. Якщо він внутрішньо простий – то це інфантильний життєвий світ, заснований на намаганні негайно задовольнити свою єдину потребу. Життя тоді зводилося б до безпосередньої вітальності, було сповнене енергії та підпорядковане принципові задоволення. Найменший біль чи незадоволеність сприймалися б як тотальна і вічна катастрофа, усе часткове миттєво переростало б у всеохопне, а дрібні приводи викликали б глобальні реакції. Легкому світові Василюк протиставляє реалістичний життєвий світ – внутрішньо простий і важкий зовні. Зовнішній простір при цьому насичений перепонами, потрібні для життя блага не надаються безпосередньо, життєдіяльність зосереджена на задоволенні однієї потреби, не підлягає сумнівам, коливанням, переключенням і є проблемною лише зовні, технічно. Щоб бути успішним – досягати цілей, задовольняти потреби, життя має узгоджуватися з реальністю, тому поряд із принципом задоволення і вимогою “тут-і-тепер”, що, на погляд Василюка, управляють реалістичним життєвим світом, тут панує також принцип реальності, що за допомогою терпіння та надії дає можливість контролювати емоції та відтермінувати задоволення бажань [1; 3].

Механізми, що виробляються в просторі відповідного життєвого настановлення, слугують опануванню стресів, страху, тривоги. Так, механізми “терпіння” і “надії” [2] роблять особистість з раціональним настановленням спроможною опанувати стрес.

Зовні легка і внутрішньо складна структура утворює ціннісний життєвий світ. Головна проблемність життя в легкому і складному світі не зовнішня, а внутрішня – це визначення життєвих цілей та мотивів. Різні життєві ставлення в ціннісному життєвому світі узгоджені та взаємопов’язані. Життєвою потребою є внутрішня цілісність, а єдине, що здатне узгоджувати різноспрямовані життєві ставлення, – це принцип цінності. Ціннісному життєвому світові протиставлений творчий життєвий світ – внутрішньо складний та важкий зовні. Проблеми цього світу не зводяться до суми проблем реалістичного та ціннісного світу. Головною потребою такої людини є

втілення ідеального надситуативного задуму свого життя в цілому. Це завдання вирішується в межах конкретних ситуацій в умовах зовнішніх ускладнень та постійної внутрішньої неузгодженості. По суті, таке завдання є творчим, оскільки немає готового алгоритму його вирішення [1].

Легкість/важкість і простоту/складність просторової структури життєвих світів Ф. Ю. Василюк розглядає як складові, що, по-різному поєднуючись, утворюють чотири основні життєві настановлення – інфантильне, реалістичне, ціннісне і творче. Вони різною мірою можуть виявлятися в психіці людини (мати різну “питому вагу”) та визначати її світовідчуття, життєву логіку та життєві масштаби. Питома вага кожного настановлення, на думку дослідника, залежить від ступеня сформованості зрілих структур психіки, конституціонально-характерологічних особливостей та поточного психофізіологічного стану (хвороби, перевтома, виснаження посилюють вплив інфантильного настановлення) [там само].

Часовими особливостями структури життєвих світів Василюка є перебування в теперішньому, оперування теперішнім і майбутнім, оперування часом життя в цілому, оперування всіма часовими локусами життя. Таке оперування здійснюється за допомогою 1) вимоги “тут-і-тепер”; 2) відтермінування задоволення-досягнення, терпіння-надії, очікування, “спершу і потім”; 3) структурування майбутнього через постановку цілей та цілісну взаємодію із життям та 4) структурування всього часу життя, оперування минулим, теперішнім і майбутнім шляхом вирішення життєвих завдань.

Таким чином, Ф. Ю. Василюк розглядає легкий і простий життєві світи як більш “слабкі”, більш інфантильні, такі, що викликані недостатнім розвитком зрілих структур чи “зісковзуванням” у результаті тимчасової слабкості. Під “легкістю” розуміється гарантована забезпеченість усіх актуалізованих потреб, делегована, підкреслимо, зовнішньому світові. “Важкість” життєвого світу не передбачає таких гарантій. “Простота”, що є характеристикою внутрішнього життєвого світу, полягає в крайній спрощеності, – до одиничних, – життєвих потреб і ставлень (зв’язків), а “складність” – у наявності декількох потреб чи ставлень та можливості конфлікту між ними. Василюк зауважує, що може існувати й “миготливе” настановлення, коли за важких, скрутних обставин кризовий стан змінюється відчуттям безтурботності чи байдужості, коли неможливо оцінити глибину і серйозність події, та розглядає таке “повернення” в легкий і простий світ як захисний механізм.

Опанування невизначеності у випадку інфантильного, ціннісного і творчого настановлення досягається за рахунок дитинної довіри

до світу – приписування йому рис безпеки, чутливості, турботливості, тобто звуження його складових до бажаних та відкидання небажаних, а також за рахунок зануреності в “тут-і-тепер”, тобто звуження часової перспективи і життєвого простору. У разі ж реалістичного настановлення більша визначеність досягається за рахунок зосередженості на обмеженому числі потреб, бажань, зменшенні варіантності засобів їх досягнення та звуженні образу майбутнього до бажаного. Ціннісне настановлення дає змогу взаємодіяти зі світом і досягати інформаційної визначеності через ціннісну визначеність, за рахунок наявності чіткого критерію, завдяки чому вдається знаходити відповідні та відсікати інші варіанти та напрямки. У випадку творчого настановлення визначеність задуму поєднується зі свободою вибору алгоритмів вирішення завдань, тобто невизначеність використовується як ресурс.

Можна зробити *висновок*, що серйозне і легкове настановлення є станами “імовірнісного прогнозування”, диспозиціями до практичної форми активності. Модус серйозного позначає продуманість, раціональність, розважливості, ґрунтовність і далекоглядність у думках, учинках та оцінках їхніх наслідків щодо значущих, вагомих за напрямком та змістом сфер життєконструювання, а модус легкого – довірливості, безтурботності, стихійності, відкритості, необтяжливості ставлення до умовно не обов’язкових, досяжних, простих у розумінні та “проживанні” життєвих сфер.

Умовами “потрапляння” в простір легкого є достатнє дистанціювання від соціуму, конструювання певного образу Я (ставлення до себе як до “спільника” і “рівні”, ідентифікація з “легкими” життєвими ролями), плекання “дитинних” рис, підтримання динамічності життєвого часопростору, прийняття життєвої багатоваріантності і парадоксальності. Легке можна визначити також як дитинне, а “легкість” – як умовну забезпеченість актуалізованих потреб, делеговану світові, та умовну спрощеність життєвих зв’язків. “Серйозність” не передбачає таких гарантій, водночас даючи змогу взаємодіяти зі складним і конфліктним світом. Легкість можна розглядати також як критерій справжності, автентичності будь-якого заняття в житті та умову гармонійного життєконструювання.

Основним критерієм, що визначає модуси серйозного і легкого настановлення в життєконструюванні особистості, є міра значущості, досяжності, реальності та контролю певної сфери життя. Планування, деталізація, правила, алгоритмізація виступають інструментами реалізації серйозного настановлення в життєвих практиках, а визначення загального напрямку-вектора, вільний сценарій, мінімізація обмежень, відмова від зайвих зусиль дають змогу реалізувати легке ставлення в практиках життєконструювання особистості.

Розглянуті особливості “легкого” і “серйозного” визначають динамічні, часо-просторові, інструментальні та водночас змістові – буттєві, сутнісні – характеристики побудови людиною свого життя в просторі різних соціально-психологічних настановлень та можуть виступати критеріями їх емпіричного дослідження.

Л і т е р а т у р а

1. *Василіук Ф. Е.* Жизненный мир и кризис: типологический анализ критических ситуаций [Електронний ресурс] / Ф. Е. Василіук // Журнал практической психологии и психоанализа. – 2001. – №4. – Режим доступу: <http://psyjournal.ru/j3p/pap.php?id=20010405>
2. *Василіук Ф. Е.* Психология переживания / Ф. Е. Василіук. – М. : МГУ, 1984. – 200 с.
3. *Василіук Ф. Е.* Уровни построения переживания и методы психологической помощи / Ф. Е. Василіук // Вопросы психологии. – 1988. – № 5. – С. 27–37.
4. *Воронкова В. Г.* Розвиток туризму як соціального і культурного явища в умовах глобалізації та крос-культурної комунікації / В. Г. Воронкова // Наукові записки Київського університету туризму, економіки та права. – К., 2010. – Вип. 8. – Серія: Філософські науки. – С. 23–35.
5. *Пазенок В. С.* Філософія туризму в системі філософського знання / В. С. Пазенок // Наукові записки Київського університету туризму, економіки та права. – К., 2010. – Вип. 8. – Серія: Філософські науки. – С. 7–23.
6. *Полюга Л.* Словник синонімів [Електронний ресурс] / Л. Полюга. – Режим доступу : <http://www.rozum.org.ua/index.php?a=term&d=23&t=4246>
7. Серйозний [Електронний ресурс] // Файна меморія. – Режим доступу : <http://ukrmemoria.com>
8. *Сковорода Г.* Брань ахистратига Михаила со Сатаною о сем: легко быть благим / Григорій Сковорода // Діалоги, Трактати. Причті / Григорій Сковорода. – К. : Наукова думка, 1983. – С. 260–285. – (Бібліотека української літератури).
9. *Ушкалов Л.* Григорій Сковорода / Л. Ушкалов. – Х. : Фоліо, 2009. – 123 с. – (Знамениті українці).
10. *Чижевський Д.* Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К. : Вид-во “Орій” при УКСП “Кобза”, 1992. – 230 с. – (Спадок).

Крайчинская В. А. Критерии исследования серьезного/несерьезного как аттитудных модусов жизнеконструирования личности

Анализируются серьезная и легкомысленная социально-психологические личностные самоустановки. Планирование, детализация, правила, алгоритмизация выступают инструментами реализации серьезной установки в жизненных практиках, а определение общего направления-вектора, свободный сценарий, минимизация ограничений, экономность усилий позволяют осуществлять легкое отношение в практиках личностного жизнеконструирования. Основным критерием, определяющим модусы серьезного/легкого в личностном жизнеконструировании, является мера значимости, доступности, реальности и контроля определенной жизненной сферы.

Ключевые слова: серьезное, несерьезное, легкомысленное, социально-психологические личностные установки, жизнеконструирование, жизненные практики.

Kraychins`ka V. A. Criteria of study serious/unserious as attitude modes of personality life construction

Serious and light-headed social-psychological personality's attitudes are analyzed. Planning, detailing, regulations and algorithmization are treated as an instrument of realization the serious installation of the life-practices in space of the serious self-attitudes. Determination of the general straight, free scenarios, absence of the limitation, repudiation from excessive effort are treated as a instrument of realization of the life-practices in space of the light self-attitudes. Importance, availability, reality and control as a basic criteria of serious and light attitudes of the vital construction are identified.

Key words: serious, unserious, light-headed, social-psychological attitudes of personality, life construction, life-practices.

© Крайчинська В. А.

В. В. Рибалка

**АНТИНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ВИЗНАЧЕНЬ
ОСОБИСТОСТІ, ЗАПРОПОНОВАНИХ ВІТЧИЗНЯНИМИ
ФІЛОСОФАМИ, ПСИХОЛОГАМИ І ПЕДАГОГАМИ**

Наводяться наукові визначення особистості, запропоновані у другій половині XIX – на початку XXI ст. вітчизняними філософами, психологами, педагогами, та здійснюється антиномічний аналіз і синтез їхнього змісту з метою формування більш глибокого атрибутивного уявлення про сутність феномена особистості та виявлення тенденцій подальшого його вдосконалення спеціалістами. Наголошується, що антиномічність властива різним рівням узагальнення характеристики особистості – рівню більш конкретного її розуміння в теоріях особистості, власне рівню її теоретичного визначення, а також рівню сукупної контентної частотної атрибутивної формули особистості. Стверджується, що антиномічність закономірно притаманна персонологічному мисленню психолога.

Ключові слова: наукові визначення особистості, філософія, психологія, педагогіка, антиномічний аналіз і синтез, уявлення про сутність особистості, сукупна контентна атрибутивна формула особистості, персонологічне мислення психолога, тенденції дальшого поглиблення розуміння особистості.

Проблема. Актуальність соціально-психологічного аналізу існуючих дефініцій особистості визначається декількома обставинами.